

P1008 IV 2711.1

~~P1054~~

S E R M O N E S

per Excellentissimum Illustrissimum ac Reverendissimum Dominum Archi-Episcopum Carlovicensem ac Metropolitam, S. C. et R. Ap. Majestatis actualem status intimi Consiliarium

JOSEPHUM RAJACSICH

in objecto religionario Gr. R. n. unitorum die 1/4 Septembris 1843. in Tabula Exc. Procerum habiti.

Serenissime etc.

In gravibus mox perlecto II. SS. et OO. Nuncio ad discussionem Exc. Procerum deductis, et Gr. R. n. u. Regnicolarum Religionem et Privilegia proxime ferientibus objectis necessarium esse puto, ut sub initio pertractationis Ex. hujus Tabulae humillima sententia mea quoad omnia propositorum Articulorum puncta Serenitati vestrae et Ex. Proceribus exponam.

Jam quinquaginta et plures sunt anni, ex quo Religio Graeca orientalis diaetaliter civitate donata exstitit, et Gr. R. n. u. Regnicolae in veros et indubitatos patriae filios renunciati, recepti et cooptati sunt. In sequelam huius magni diaetalis voti meritisima de Rege et Regno gens ista omnibus, quibus reliqui R. Catholici et Evangelici Regnicolae gaudent, juribus et beneficiis potiri debuisset. Sed sat tristius semisaeculi experientia edocti sumus, licet inconcussa fidelitate, in bellis eximia fortitudine, et intemerata Regi et Patriae adhaesione merita meritis adjecerint, ex solempni illa in veros et genuinos Patriae filios cooptatione nullum sane hactenus, aut valde exiguum redundavit emolumentum, quin imo plurima experti sunt detrimenta adeo; ut ex splendidissimis illis divorum Romanorum Imperatorum et Hungariae Regum Apostolicorum Leopoldi I., Jose-

C L O V A

НЪГОВОГЪ Превосходительства Высокопреосвященѣйшегъ и Высокодостоинѣйшегъ Господина Архiepіскопа и Митрополита

ІОСИФА РАЯЧИЃА,

говрена у главномъ засѣданію у Табли Магната 4. и 6. Септ. 1843. год.

Уважнѣйшій предметъ, кои се одъ Славны ЧЧ. и РР. у мало пређе прочитаной поруки на разсмастранѣ Высокославнѣйшій Великашима предлагаю, и кои вѣроисповѣданіе и Привилегіе Греко-несѣдинѣны жителя изближе додираю, налазимъ за нужно одма съ почетка овогъ разсмастраня, Вашемъ Высочеству и Высокославнѣйшій Великашима мое мысли и мнѣнія, о свима предложены членова точкама понизно изложити.

Веѣтъ петдесетъ е и више година, одъ како е восточно Греческо вѣроисповѣданіе у државномъ Собору правомъ граѣанства одарено, и како су Греко-несѣдинѣны овогъ Кралѣвства жители за праве и непрекословне Отечества Сынове проглашени, приимѣни и присвоени. По овомъ Земальскогъ Собора заключенію треба да овай кодъ Краля и Кралѣвства найзаслужни Народъ сва она права и сва она благодѣянія ужива, коя уживаю Римокатолицы и Евангелицы. Али доста жалостнымъ искусствомъ половине вѣка увѣравамо се, да имъ не досадъ никаква корысть одъ тога, што су за праве и роѣне Сынове Отечества торжественно приимѣни проистицала, али ако е и проистицала, она е заиста врло мала была, премда су они постоянномъ вѣрностѣ, особитымъ у ратовма мужествомъ и непоколебимомъ къ Цару и Отечеству приверженостѣ, заслуге на заслуге гомилали; шта више, многе су неправде искусили тако, да одъ оны найсейни бл. Римски Императора и Апостоли-

1154

phi I., Caroli VI. et Mariae Theresiae Privilegiis nihil fere ipsis residuum sit, nisi altissima regia et Augustae Domus Austriacae Gratia et Clementia. — Quam late patet Regnum Hungariae et provinciae eidem adnexae, quotcunque sunt aulica et alia Dicasteria, Fora judiciaria et alia regia officia, nusquam hominem Gr. n. u. R. addictum, exceptis duobus Secretariis, reperies. Nusquam Praeses, nusquam Consiliarius, nusquam Assessor qualiscunque fori iudicarii aut oeconomicae Corporationis! — Omnes dignitates, omnia munera et officia salarisata, omnes ita dicendo tituli et vituli plus minus divisa sunt inter viros R. Catholicos et Evangelicos; tantum in Castris et Claustis fortunam quaerere iis relictum!! — Certe non fuit ista mens divorum illorum patrum, dum legem 1791-o conderent, dum Consilia inirent, ut nos in veros et indubitatos charae patriae filios adeoque fratres suos recipiant. Dum de abroganda Cancellaria Illyrica agerent, in hunc modum locuti sunt SS. et OO. anno 1791.: „Scimus futuros, qui sinistre mentem et consilia nostra interpretentur, et forte concivibus nostris Gr. n. u. R. persuadere contendant, nos non ea, qua in patriae filios debemus, charitate duci, et forte sub aliquibus verborum involucris id velle, ut pro extraneis habeantur; quod cum a sincero animi nostri sensu alienum sit, ne id ullo sub colore unquam affirmari possit, et ut perenne supersit testimonium, nos vero erga Maiestatem vestram et Patriam studio praecavere adlaborasse mala, quae secutura juste metuimus, declaramus: nos tam civilia jura, quam eorum religiosa, et beneficia Civitatis, prout Hungari ex praescripto Legum pro conditione sua habent, Gr. quoque n. un. Incolis propria esse velle, imo eosdem, sicut alias nationes, quae regnum Hungariae, partesque adnexas habitant, Hungaros eosdem patriae filios declarare, et praeter haec omnia, favores quoque a Regibus concessos, qui cum constitutione Regni

чески Унгаріе Кралѣва Леополда I., Іосифа I., Карла VI. и Маріе Терезіе Прівілегіа, скоро ништа имъ друго не остае, него една єдинта высочайша Кралѣва, и Аугустѣйшегъ Дома Аустійскогъ милость и благоутробіе! — Колико є Кралѣвство Унгаріе, и колике су Провинціе съ нѣиме скопчане, колико є придворны и други Дикастеріа, выши судейски мѣста и државны званія, — па нигди неѣшь човека Греконесѣдинѣногъ вѣроисповѣданія, изузымаюѣи два Секретара, наѣи, нигди Предсѣдателя, нигди Совѣтника, нигди Присѣдателя каквогъ вышегъ судейскогъ мѣста или Икономическогъ Државногъ Мѣста! — сва су достоинства, сва званія плаћена, и све су тако реѣи чести и корысти више или манѣ, али текъ између Римокатолика и Евангелика поделѣне: нѣима є у войски само и у Монастырма сређу тражити оставлѣно. — Доиста не то была мысао блажене памети Велможа, кадъ су године 1791. законъ доносили, кадъ су се совѣтовали, да насъ за праве и истините милогъ Отечества Сынове, дакле за рођену свою брађу признаду: овако су они кадъ су о томъ радили, да се Іллурическа Канцеларіа укине, између прочегъ говорили: „Знамо да ће быти и таковы, кои ће наше мысли и совѣтованія на криво толковати, и можда ће се трудити Греконесѣдинѣнымъ сограђанима доказати, да Мы немамо прама нѣи оне любви, кою бы требало прама Сынова Отечества имати, и да Мы можда подъ завѣнымъ речма то оѣемо, да се они као странни сматраю: и будуѣи є то одъ искренны наши мысли удалѣно, да се дакле не бы ни подъ каквымъ видомъ кадгодъ могло доказывати и да остане као вѣчита свѣдочба, да смо се мы изъ праве любви прама Вашегъ Величества и Отечества трудили предупредити она зла, коя бы као што се праведно боимо, одтудъ слѣдовала, изяснявамо се, да мы желимо, да сва како грађанска, тако и вѣроисповѣданія права и благодѣянія грађанства, као што Мађари за свое станѣ по закону имаю, и Греконесѣдинѣнымъ жительма свойствена буду, шта више и нѣи као и друге Народе, кои у Унгаріи и у скопчанымъ съ нѣоме частма

Инв. бр. 222556

БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СЛОВЕНСКЕ

non pugnant, eis conservatos cupere.“ — Lex autem ipsa tunc condita ita sonat: „Sua R. Ap. Maiestas Sanctissima clementer annuere dignatur, ut Gr. R. n. u. Regni incolae in Regno hoc jure Civitatis donati, sublatis in contrarium sancitis legibus, in quantum hae se ad Gr. R. n. u. referunt, adinstar aliorum Regnicolarum acquirendorum, ac possidendorum honorum, ac gerendorum omnium officiorum capaces in Regno Hungariae, partibusque adnexis sint.“ — Alia anni 1792. ita expressa est: „Ut autem Ritus hujus Regni Accolis jam alioquin sub praesidio Legum constitutis, omni ratione consulatur, atque ii ipsum etiam conditae de iisdem Legis effectum sentiant, justam agnoscere suam Maiestatem eam Dominorum SS. et OO. propositionem, ut ex individuis eiusdem Ritus nonnulla, requisitis qualitatibus instructa ad Cancellariam Regiam Hungarico Aulicam; prout et ad Consilium R. Locumtenentiale applicentur individua, quae sua Maiestas mox subsecuta dictae Cancellariae sublacione hunc in finem etiam nominatura est.“ — Quae causa quaerunt corrituales mei hujus deplorandi sui status, hujus a lege tam alienae agendi rationis? Quis unquam dicere posset, religionem — et quidem religionem Christianam, cujus fundamentum est amor fraternus, plena aequalitas, adaequata reciprocitas; cujus supremum principium est diligere etiam hostes et inimicos; cui nihil abominabilius est egoismo, causam esse tantae diffiduciae, causam nostri infortunii et perditionis? Propter Religionem Christianam, quam profitemur, abominantur nos fratres nostri aequi Christiani!! — Sunt etiam multi, qui putant, nos ob religionis identitatem Russorum absoluto Autocratae magis, quam clementissimo constitutionali nostro Regi, Russorum despotismo magis, quam dulci constitutionali Libertati addictos esse, illorum Siberiam benedictae Pannoniae praeferre. Tales homines sunt peregrini in domo sua, ignorant propria ge-

живе, за Унгарске истогаъ Отечества Сынове проглашавамо, и кромѣ свега тога желимо, да све оне правице, кое су имъ Цареви поклонили, уколико Уставу Државе нису противне, задрже.“ — А самыи законъ, кои е на то донешень овако гласи: „Нѣгово Крал. Апост. святѣйше Высочество изволило е согласити се: да могу Греко несѣдинѣни Кралѣвства жители, у овомъ Кралѣвству правомъ граѣанства снабѣни, укинутымъ противъ овогъ донешенымъ законма, у колико се они на Греко-несѣдинѣне односе, као и прочи Кралѣвства жители, добра прибавляти и притяжавати, и сва звания у Кралѣвству Унгаріе и союженымъ частма носити и отправляти.“ А другій е 1792. год. овако изражень: „А да се овогъ вѣроисповѣданія (т. е. Гр. н. с.) жителяма Кралѣвства, кои су веѣъ подъ одбрану закона ставлѣни, свакимъ начиномъ помогне, и да они и само дѣйство донешеногъ о нѣма закона осете, Нѣгово Величество за праведно признае оно Сл. ЧЧ. и РР. предложеніе, да се они сирѣчь између нѣовогъ вѣроисповѣданія люди, у којима се нуждна свойства налазе, кодъ Унгарске Придворне Кралѣвске Канцелларіе, и кодъ Мѣстозаступаюћегъ Кралѣвскогъ Совѣта употребе, кое ће Нѣгово Величество, како се Іллурическа Канцеларія укине, на тай конаць и наименовати.

Шта е узрокъ пытаю могъ вѣроисповѣданія люди овогъ нѣовогъ плача достойногъ станя, овогъ одъ закона тако удалѣногъ съ нѣима поступаня? Тко бы икадъ могао реѣи! да е вѣроисповѣданіе, и то вѣроисповѣданіе Христіанско, кога е темель братска любовь, подпуна людій еднакостъ, совршена узаимность, кога е главно начало любити и враге и неприятелѣ, коме ништа ніе тако мрзско, као себичность и самолюбіе, — да е оно велимъ узрокъ толикогъ неповѣренія, узрокъ наше несреће и пропасти? Збогъ вѣре дакле Христіанске, кою исповѣдамо, мрзе на насъ наша браћа такођеръ Христіани!! А има и таковы много, кои држе, да смо мы збогъ истовѣтности вѣроисповѣданія неограничномъ Руссіскомъ Самодрѣцу веѣма наклонѣни, него нашемъ благоутробнѣйшемъ конституціалномъ Краљу, веѣма Руссіскомъ Само-

sta, ignorant aut volunt ignorare, nos inde ab incubulis regni, aut qua socios, aut qua fideles Regum vasallos, cum Hungaris semper in acie stetisse et sub vexillis Regni contra quoscunque Patriae et Apostolicorum nostrorum Regum hostes ad latus Hungarorum viriliter pugnasse, et hodieum instar fortissimi muri in limitibus Regni stare, et Turcicam barbariem propulsare. — Si non timerem Serenitati vestrae et Excelsis Proceribus molestus evadere, possem ex ultimo Gallo-russico Bello, ubi homines nostri tam sub Austriacis, quam Gallicis vexillis contra eosdem Russos strenue pugnabant, ad evidentiam demonstrare, talia de gente nostra asserta esse mera phantasmata, mera commenta, et injuriosas calumnias.

Tandem post tot annos, post tantam profusionem sanguinis nostri pro Rege Apostolico et Patria, post tot edita nova specimina intimae adhaesionis nostrae ad utrumque, illuxit forte illa dies, in qua justum rectumque praevalere videtur; in qua patria non instar novercae, sed instar verae matris omnes proles suas aequali materno amore fovere velle pollicetur.

Eximium hujus amoeni diluculi signum praestiterunt II. SS. et OO. per lectum paulo ante Nuncium et sapienti scrutinio Excels. Procerum propositos articulos. Neque dubito Excelsos Proceres, Gr. n. u. R. Regnicolas proxime ferientia omni cum benevolentia et justitiae studio tractaturos, justa et aequa admissuros, juribus et privilegiis tam gentis ipsius, quam ejus Religionis et Cleri praejudicialia denegaturos; verbo omnia ad sensum vigentium legum, signanter Art. 27: 1791. et 10: 1792. atque

властію, него сладкой конституціоной Слободи, да мы ньюву Сибірію благословеной Унгаріи предпоставлямо: такови су люди туђи у своіой куђи, незнаду своя рођена дѣла, незнаду, или оће да незнаду да смо мы іошть одъ почетка Кралѣвине, или као другови или као вѣрни Вазали свагда съ Мађарима заедно у бойнымъ становма стаяли, и да смо се подъ заставама Кралѣвства овогъ противъ свакогъ, ма бы тко онъ быо, неприятеля Отечества и Апостолически наши Кралѣва узъ Мађаре юначки борили, па и данашњимъ даномъ, као какви найячи зидови на леђама Кралѣвства стоимо, и Турско варварство отбіамо. — Боимъ се, быо бы Вашемъ Высочеству и Высокимъ Великашима досаданъ, а могао бы изъ последнѣгъ французско-руссійскогъ рата, гди су наши люди како подъ Аустрійскимъ тако и подъ французскимъ заставама противъ исты Русса мужественно воевали, могао бы велимъ очевидно показати, да су такова о народу нашемъ доказываня сами породи занешеногъ воображаваня, сама измышленія, сама злобна опаданя. —

Ево садъ после толико година, после толикогъ проливаня крови наше за Краля Апостолическогъ и Отечество, после толико показаны новы примѣра внутренѣ наше къ нѣма привржености, види се као да е освануо онай данъ, гди ће оно, што е праведно, и право претегнути, гди се Отечество обећава, да ће не као Мађія, него као рођена Мати сву свою децу еднакомъ матерњомъ любви предусретати и обимати. Изреданъ су знакъ ове пріятне зоре показали Славни ЧЧ. и РР. у отоичъ читаной поруки и у предложенымъ мудромъ разсмастраню Высокославны Великаша членовма. Я не двоумимъ ни найманѣ, да ће высокосл. Великаши све оно, што Греко-несѣдинѣне жителѣ изближе додира, съ благоволеніемъ и правдолюбіемъ претрести, што е праведно и право допустити, не дати, да се правама и привілегіама како Народа самогъ, тако и вѣроисповѣданія и Клира неправде наносе, едномъ речю, да ће сва по смыслу стоећи закона а именно Чл. 27. 1791., Чл. 10. 1792. и Діеталногъ представленія подъ 5.

repraesentationis diaetalis sub 5. Martii 1791. factae decisuros.

His praemissis transeo ad propositos per II. SS. et OO. articulos, et quidem 1.) quoad Reversales respectu prolium ex mixto matrimonio suscipiendarum. Jam nuper declaravi, et per plures recentissime in mea Dioecesi enatos casus intime persuasus sum, plene libera determinatione, et absque quadam morali coactione fere nunquam Reversales datus esse. Coactio ista penes nostri ritus homines hoc modo fit: matrimonium juxta doctrinam Ecclesiae nostrae est veri nominis Sacramentum, quod sicut omnia alia Sacramenta absque praescriptis ad hoc per Ecclesiam precibus, et benedictione per ministrum divini Cultus solenni modo peracta non concipitur. Hinc est, quod homines nostri matrimonium absque his in Ecclesia semper usitatis requisitis non pro vero matrimonio, sed potius pro publico concubinato, adeoque pro peccato teneant. Ne autem in peccato quotidiano versentur, et coram mundo ut publici peccatores compareant, et vivere cogantur, conscientiae suae quoad futuras proles vim inferunt, et Reversales extradant. — Sed per hoc illi non tantum suae, sed totius suae posteritatis conscientiae vim intulerunt, et libertati ejus graviter praecipuarunt. An ergo actus talis juri naturae conformis sit, et an vigorem suum retinere debeat, juris et humani et divini peritissimis, et procul dubio Studiosissimis Exc. Proceribus dirimendum relinquo; unaque humillime rogo, ut prout dignum et justum est, se ipsos in locum talium miserorum hominum ponant, et divinum illud salvatoris nostri praeceptum „Quae vultis ut vobis faciant homines, facite et vos eisdem“ prae oculis teneant.

Dum igitur sententiae II. SS. et OO. adstipulor, spero Exc. Proceres idem facturos; nulli enim justitia magis convenit, quam Exc. huic Tabulae, ad

Марта 1791. Нѣговомъ Величеству учинѣномъ о-предѣлити.

Предпославши ова прелазимъ на предложене одъ Славни ЧЧ. и РР. членове, одъ кои I-вый се тыче Реверса за децу, коя се изъ смешаны бракава раѣаю.

Я самъ веѣхъ некій дань исказао, а и више у моіой Діецеци найскоріе догодивши се случаии крѣпко ме увѣраваю, да се Реверси са подпуно слободномъ вольомъ и безъ толикогъ коликогъ моралногъ примораваня скоро никадъ нису дали. Примораванѣ то кодъ нашегъ вѣроисповѣданія людій, на овай начинъ быва. По науки наше Цркве, бракъ е у правомъ смыслу речи тайна, коя се кодъ наши людій, као и све друге тайне безъ прописаны одъ Цркве на тай конаць молитава, и благослова одъ Строителя тайны божественны торжественно даногъ, ни мыслити не може. Отдудъ быва то, да наши люди онай бракъ, кои по прописаномъ и употребляваномъ увекъ у Цркви начину небыва, и не почитую за явный бракъ, него много га више као явно наложничество, дакле као явный грѣхъ сматраю; — да не бы дакле повседневно у овомъ грѣху пребывали, и да се предъ светомъ као явни грѣшници показывати, и живити не бы морали, совѣсть свою приморавая, и за будуѣу дѣцу свою издаю Реверсе, чимъ не самой своіой, него и целогъ потомства совѣсти неко насилие, а слободи нѣовой велику неправду наносе. Одговара ли дакле ово дѣйство природномъ праву, и треба ли да силу свою задржи, у законма како людскимъ тако и божіимъ найискусніимъ и найученимъ Высокосл. Великашима оставлямъ на пресуду; — найпозниѣ молеѣи, да себе као што е достойно и праведно, на мѣсто таквы кукавны людій поставите, предъ очима имаюѣи оу божественну заповѣсть: „Елика аще хотите да творятъ Вамъ чловѣцы, творите и Вы имъ такожде.“ Придружуюѣи се дакле поруки Сл. ЧЧ. и РР., надамъ се, да ѣе и Высокосл. Великаши то исто учинити; ерь никоме не приличи правда тако, као овой Высокославной Табли, тимъ више, што су

quam oculi totius Regni imo totius mundi conversi sunt.

Quoad exmittendam in negotio Gr. R. n. u. Deputationem regnicolarem sequentia observo: Licet inficias ire non possum, moralem populi educationem, ad quam curatores animarum maximum, influxum habent, parochorum congruam dotationem, Seminarii institutionem, monachalem disciplinam, et foundationum manipulationem ac destinationi suae conformem conversionem summam omnino exigere attentionem: tamen haec omnia talia sunt, quae ad jura et functionem A.-Episcopi et Episcoporum vel Archi-Episcopi et ejus Assistentium, vel denique ad rationem ipsam cum clero, vi jurium patriarchalium et canonum Ecclesiae Orientalis, Privilegiorum et vigentium Reglamentorum pertinent, aut vi Artic. 27: 1791. ad jura suae Majestatis spectant. Juvabit proinde ad singula in praecitato II. SS. et OO. Nuncio attacta objecta Serenitati vestrae, et Exc. Proceribus humillimam informativam dare declarationem; et quidem:

a.) Quoad moralem populi educationem a Clero maxime dependentem:

Verum quidem est, istam in optimo statu non reperiri, attamen neque in tam malo statu est, ut absque deputatione Regnicolari medela ferri non possit; imo asseverare possum educationem tam Cleri quam populi nostri respectu mediorum, quae hactenus possidebamus, et respectu mediorum aliarum in Regno Confessionum tantis foundationibus gaudentium, meliorem esse non potuisse. Nam praeter duo Gymnasia, duo Instituta, ubi futuri docentes pro scholis elementaribus praeparantur, et praeter quatuor Instituta Theologica, caremus omnibus aliis pro educatione juventutis nostrae altioribus institutis. Non obstante generali miseria nostra, facimus certe, quantum possumus. In A.-Diocesi Syrmieniensi, et Diocesi Bacsiensi inde a 20 et ultra annis nullus

се очи целогъ Кралѣвства, или болѣ реѣи, целогъ свѣта на Ню обратиле.

2-о Што се тыче Регниколарне Депутаціе, кою желе Сл. ЧЧ. и РР. сбогъ наши дѣла изслати, ово е моя о нъой примѣтба.

Ако и немогу не признати, да морално Народа воспитаніе, на кое душепопечители понайвише дѣйствовати могу, пристойно снабдѣніе Свештенства — заведение Семінаріума — строгость Монашеска — управлѣнѣ съ фундаціама, и цѣли сходно овію употребляванѣ велико вниманіе на се навлаче, но при томъ морамъ и то казати, да сва ова спадаю у права и дужности Архі-Епископа, и Епископа, или стое у власти Архі-Епископа и нѣговы Ассистента, или найпосле самъ Народъ съ Клиромъ по правама Патриаршескимъ, канонма восточне Цркве, привілегиама и регуламентма съ нѣима располаже; а съ друге стране принадлеже по смыслу 27. Члена 1791. къ правама Нѣговогъ Величества. — Неѣе дакле быти цѣли противно, у свакомъ, у предреченой Сл. ЧЧ. и РР. поруки, поменутомъ предмету понизно мое изясненіе, кое може за правацъ служити, Вашемъ Высочесту и Высокосл. Великашима учинити, найпре и найпре.

а) Што се тыче моралногъ воспитанія Народа, кое понайвише одъ Клира зависи:

Истина е до душе, да се ово не налази у найболѣмъ станю, али опетъ ніе башъ ни у тако рѣавомъ, да му се и безъ регниколарне Депутаціе не може помоѣи; шта више, и то бы смео казати, да воспитаніе како Клира, тако и народа нашегъ, кадъ сравнимо средства, коя смо досадъ имали са средствама, коя друга вѣроисповѣданія покрай толики свои заведения имаю, доиста ніе могло ни быти болѣ: ерь осимъ два Гимназіума, осимъ две Препарандіе, гди се младежъ за Учителѣ преправля, и осимъ четырь Богословска Заведенія никакви више школа, гди бы се младежъ наша у вышимъ наукама поучавала, немамо, па опетъ у овой обштой нашей невољи, коя намъ се на путь препречила, доиста толико чинимо, колико можемо. — У Архі-Диѣцези Сремской и Диѣцези Бачкой одъ двадесетъ и више година ни еданъ се Клирикъ

Clericorum ordinatur, et curae animarum admove-
tur, imo nec ad Clericale Institutum admittitur, qui
ad minus humaniora non absolvit studia, quin imo
multi etiam Philosophiam et Jus patrium tractarunt.
In Dioecesis banaticis ab aliquo tempore idem fe-
re obtinet, exceptis districtibus montanis, ubi mi-
seria parentum filios arcet ab altioribus studiis, pro-
ut etiam illos, qui in Dioecesis Aradiensi, Pakra-
czensi, et Carolostadiensi degunt. Budenses Cleri-
ci potissimum Carlovicii pro Sacerdotio parantur.
Non ergo ob defectum instructorum Clericorum,
sed ob tenuem horum provisionem claudicat moralis
educatio populi, quippe qui familiis praediti cura
harum a cura animarum distrahuntur. Sed haec omnia
ad obtinendos bonos animarum pastores longe non
sufficere Illustrissimi Ecclesiarum Antistites optime
noverunt; non enim sufficit sacerdotem scientiis tan-
tum esse imbutum: ordo, disciplina ecclesiastica, et
amor pastoralis officii in ejus succum et sanguinem
abire, id est: ille pro futuro statu suo ex toto edu-
cari debet. Apud nos juvenes ad Clericalia instituta
accedentes non in clausis Seminariis, sed singillatim
per Civitatem habitant, et certis tantum horis ad col-
legia et ecclesiam veniunt, toto autem reliquo tem-
pore sibimet ipsis sunt relictis. Utrum ergo Clerici
ita educari possint, ut boni fiant pastores, Excelsis
Proceribus dijudicandum relinquo. Ut proinde de-
fectus iste suppleri possit, et Clerici destinationi suae
conformiter educari valeant, summe necessarium
esse credo Seminarium. Hinc liceat mihi Exc. Pro-
ceres super hoc objecto modica proferre.

b.) Si bene Nuncium intelligo; II. SS. et OO.
proponunt regulationem Seminariorum per Deputa-
tionem regnicolarem. Regulatio rerum praesupponit
adesse res, v. g. Non nemo vult regulare hortum,
necessario cogitari debet terrenum aliquod in vicinia
domus ejus situm, saepibus cinctum, sed interne ma-
le, aut non ad gustum ejus ordinatum. In defectu

не рукополаже за Свештеника, нити се у Богосло-
вию приима, кои не поне Гумнасиалне науке свршио,
а многи су одъ нѣи и философию и отечественна
права слушали. Тако е исто одъ некогъ времена
и у Банатскимъ Діецезама, изузумаюћи мѣста ру-
докопногъ Окружја, гди сиромаштво родителя
задржава сынове одъ выши школа, као и многе,
кои су изъ Арадске, Пакрачке, и Горньо-Карло-
вачке Діецезе. Будимске се Діецезе Клирицы по-
найвише у Карловачкой Богословии за свештениче-
скій чинъ приуготавливаю. Дакле нерамѣ зато
наше народно воспитаніе, што немамо учени Све-
штеника, него зато, што су ови слабо снабдѣвени,
пакъ и ѣ брига, кою о своіой породицы носити мо-
раю, одвлачи одъ душепопечительства. Али да то
све іоштъ не доста, да добре Свештенике добые-
мо, найболѣ су знали сами Священоначалницы, ерѣ
не доста имати само учена Пароха: редѣ, стро-
гость црквена, и любовь къ пастырскимъ своимъ
дужностима мораю се тако рећи Свештенику у
крвь претворити, т. е. онъ се мора за будуће свое
положеніе са свимъ изъ темеля воспитати. Кодъ
насъ младићи, кои се у Богословскимъ школама
за Свештенике воспитаваю, нису у Семинаріама за-
творени, него живи свакій за се по вароши, и само
у извѣстне часе долазе у школу и у цркву, а оста-
ло време сами себи оставлѣни проводе. Могу ли
се тако Клирицы воспитати да добри Свештеницы
буду, Высокосл. Великашима на разсужденіе оста-
вляемъ, а да се недостатакъ овай надокнадити, и
Клирицы се опредѣленію своимъ сходно воспитати
могу, я одъ мое стране налазимъ, да е Се-
минаріумъ необходимо нужданъ. Дозволите ми
дакле Высокосл. Великаши! и о томе предмету
мое мнѣніе исказати.

в) Ако добро поруку разумемъ — Славни ЧЧ.
и РР. као да уређиванѣ Семинаріума преко регни-
коларне Депутаціе предлажу. Уређиванѣ какве
ствари предпоставля существованѣ исте ствари, н.
пр. желили тко уредити башту, мора се найпре
мыслити, да некій просторъ обграђенъ существуе,
кои е изнутра рѣаво, или поне не по вкусу раз-
положенъ, ерѣ гди нема никаквогъ простора, ка-

omnis terreni qualis regulatio et ubi applicari posset? Incliti SS. et OO. volunt regulare Seminaria nostra, ubi nec male ordinata, nec ulla existunt. Ego quidem pro hac eximia benevolentia II. SS. et OO. gratissimus sum, sed observare debeo, nobis summo pudori cedere debere, si habendo Seminaria talia absque Deputatione regnicolari aut non possemus, aut nollemus regulare.

Excelsi Proceres! dum divina Gratia et Regia Clementia in sedem, quam nunc forte indignus occupo, ascendissem, firmiter mihi inter cetera proposui, omnibus viribus adlaborare, ut regulatum ad normam R. Catholicorum Seminarium pro educando Clero nostro erigam. Mox propositum meum semper firmum stat, et si Deus O. M. vitam et benedictionem, sua Majestas autem benignum annutum et opem dederit, auxilio fratrum meorum Episcoporum, in quibus omnem colloco fiduciam, intra triennium effectui me daturum fortiter spero. Existet proinde bene regulatum Seminarium prius, quam Deputatio regnicolaris operatum suum desuper in proximis futuris Comitibus producere posset. Ceterum regulationem Seminariorum vigore Privilegiorum, Canonum, et b. Rescripti Declaratorii juris et facultatis meae et meorum Episcoporum esse, salvis jurebus Majestaticis in art. 27. 1791. fundatis, nemo, credo, negabit. Proinde quoad objectum Seminariorum non tantum locum habere non potest Deputatio regnicolaris, sed cum etiam superfluum esse existimo. Idem obtinet quoad Monasteria.

c.) Regulatio Monasteriorum consistit vel in regulanda disciplina Monachali, vel in regulandis proventus priorum horum Institutorum. Utrumque objectum habet firmas et stabiles suas regulas, juxta quas administratur; utrumque spectat ad jura Metropolitana et dioecesana. Disciplinam manentem Dioecesani Episcopi; proventus administrant Praepositi cum fratribus; Rationes ex praescripto ducit

кво бы се ту уређивањ баште могло употребити?

— Сл. ЧЧ. и РР. желе уређивати наше Семинарије, а кодъ насъ јошть нити рђаво уређене, нити икакве друге существују! — Я самъ славнымъ ЧЧ. и РР. за ово особито благоволеніе много благодаранъ, али немогу не примѣтити, да бы то нама на врло велику срамоту служило, кадъ бы мы имали Семинарије, па не бы могли безъ регниколарне Депутације или не бы хтели ове уредити.

Высокосл. Великаши! кадъ самъ изъ милости Божіе и благоутробія Царскогъ узышао на овај престољ, кои може бити недостойно садъ запремамъ, тврдо самъ између осталогъ намыслио, све мое силе и на то обратити, да за воспитаніе Клира нашегъ Семинариумъ по начину Римокатолика подигнемъ. Я самъ и садъ у овомъ момъ намышляю тврдо постоянь, и ако ме Богъ свемогућій поживи и благослови, а Нѣг. Величество благоутробнымъ своимъ одобреніемъ подпомогне, помоћу браћее моегъ Епископа, у којима све мое повѣреніе полажемъ, надамъ се тврдо за три године што самъ науміо у дѣйство привести; и тако ће постати добро устроеныи Семинариумъ пріе, него што бы регниколарна Депутација чертежъ свой о нѣму будущемъ Земальскомъ Собору показати, кадра была. А да у осталомъ уређивањ Семинариума по смыслу привілегія, канона и благоутробногъ Деклараторіума, у права и власть мою и мои Епископа у цѣлости оставшимъ правама Нѣг. Величества у 27. Чл. 1791. израженымъ, спада, мыслимъ, да ми нитко неће одрећи. — Што се дакле Семинариума каса, не само да не може имати мѣста Регниколарна Депутација, него е она по момъ увѣренію сасвимъ излишна. То исто стои и за Монастыре.

г) Регулација Монастыра состои се или у уређивању строгости Монашеске, или у уређивању прихода овы задужбина. Оба ова предмета имаю своя известна и постоянна права, по којима се управляю и уређую; оба два спадаю у права Митрополитска и Діецезанска. На строгость назе Діецезански Епископи. Приходе управляю Настоятели съ братствомъ, рачуне по нужности води Намѣстникъ, кое найпре и найпре Настоятель съ оста-

vicarius, quas Praepositus cum omnibus ceteris fratribus revidet, et Dioecesano eiusque Consistorio pro revisione substernit; a quo dein pro ulteriori censura Metropolitana et ejus Consistorio appellationis submituntur; postremo de tempore in tempus altissimo obtutui praesentantur, sicut etiam anno praecelso per suam Excellentiam D. Comitem Széchen, dum penes Congressum altissima Commissione defungebatur, factum. Omnia haec fiunt in sequelam §§ 46. 47. 48. et 49. 6. Rescripti Declaratorii 1779. et art. 27. 1791. —

d.) Nunc sermo mihi est de Foundationibus et earum manipulatione. Fundi nationales sunt duo: 1-o Fundus nationalis sic dictus „inalienabilis“. 2-o Fundus Clericalis. Uterque administratur per Metropolitanam et tres Nationales Assistentes, unum ex parte Cleri, qui est semper proximus Episcopus Bacsensis, unum ex parte militiae, qui est stabalis aut alter superior Officialis, et unum ex parte Civili, ex primariis Civibus Neoplantensibus aut Carlovicensibus, omnia juxta §§. 8. 9. 10. et 11. 6. R. Declaratorii. Capitalia fundorum horum elocantur vel fundis publicis, vel apud privatos. Primum fit per Metropolitanam et ejus Assistentes, qui non nisi operatum altissimo Loco pro notitia refert. Secundum non potest fieri absque altissimo indultu, praecedente examine regii exactoratus et assensu Metropolitanae et Assistentium. Capitalia cum omnibus praecautelis semper primo loco intabulata elocantur. Rationes per Metropolitanam et ejus Assistentes annue conficiuntur, et medio Exc. Consilii R. Litalis altissimae revisioni substernuntur, quam peragit Exactoratus Transilvanico — Hungaricus. Administratio dicta horum fundorum in omni eos concernente operatione procedit juxta datam sibi ab altissimo loco positivam instructionem. Cassa autem existit sub quintuplici Clavi, quarum quintam servat Secretarius Metropolitanus, qui una est Notarius Fori ap-

ломъ браћомъ прегледа, и Діецезану и нѣговомъ Консісторіуму ради пресматрания предложи, одкудъ се после на выше развидѣніе Митрополиту и нѣговомъ Апеллаторіалномъ Консісторіуму шалю, найпосле одовудъ се одъ времена на време Высочайшемъ Мѣсту поднесе, као што е то и прошасте године учинѣно посредствомъ Нь. Превосходит. Г. Графа Сечень, кадъ е кодъ Народного Собора Ц. Кр. Коммиссаромъ быо. Сва та бываю по смыслу §§. 46. 47. 48. 49. благоутробного Деклараторіума и Чл. 27. дакле и то неможе быти предметъ Регніколарне Депутаціе.

д) Садъ ми предстои о Фундаціама и о Манипулациі овію говорити. Два су фонда народна. Еданъ тако названи неприкосновенный, а другій клирикальный. Съ обадва управля Митрополитъ и три народна Ассистента, еданъ одъ стране Клира, кои е свагда найближій Епископъ Бачкій, еданъ одъ стране Мілітарске, кои е свагда штабалный или каквый вышій Чиновникъ, а еданъ одъ стране грађанске, обычно између првы Новосадски или Карловачки грађана, и то све быва по смыслу §§. 8. 9. 10. и 11. благоутробного Деклараторіума. Главнице овы фондова даю се или у фондове явне или единственнымъ людма подъ камату. У првомъ случаю може Митрополитъ са свои Ассистенты самъ издати, а Высочайшемъ Мѣсту о ономъ, што е учинію, извѣстіе мора дати само зато, да се и тамо зна; а у другомъ случаю изыскуе се высочайше дозволеніе, коме обычно предходи испытъ Кралѣвскогъ Ексактората, а соизволеніе Митрополита и Ассистента. Главнице се са свакомъ предосторожносћу свагда на прво мѣсто интабулиране издаю. Рачуне прави Митрополитъ и нѣгови Ассистенти сваке године, и посредствомъ Высокосл. Крал. Мѣстозаступающегъ Совѣта высочайшемъ разсмотренію подносе, кое обычно извршуе Ексакторатъ Трансілванско-Унгарскій. Речена Адміністрація овы фондова у свакомъ послу, кои се фондова тыче, поступа по даномъ іой одъ Высоч. Мѣста положительномъ упутствованію. А cassa се подъ петъ ключева налази — и петый е кодъ Секретара Митрополитскогъ, кои е скупа бележ-

pellatorii et Actuarius administrationis. Administratio haec nullum onus Fundis causat, quia nemo ex manipulantibus pro fatigiis suis recipit remunerationem. Omnis alia manipulatio Fundis esset aggravio. Si quod detrimentum Fundi hi unde unde capiunt, id non ex administratione, sed ex negligenti inter-usuriorum persolutione provenit; sed huic etiam malo medelam tulit moderna administratio per id, quod omnibus eiusmodi tardis debitoribus capitalia aut jam edixit, aut edicere intendit. — Restat adhuc ut quoad conversionem horum fundorum destinationi suae conformem pauca exponam. Fundus primi ordinis „inalienabilis“ hactenus nullam aliam habuit destinationem, nisi quod juxta altissimos ordines Fiscales et Notarii Consistoriales minus dotatarum Dioecesium exinde soluti fuerint. Reliqua interusura et concernentes Massae Archi- et Episcoporum Capitali incorporantur. Sua Majestas Sanctissima fundum hunc „in bonum Nationis“ sicut ipsa se exprimere dignata est, augere cupiens, forte vel ideo hactenus nullam ei dedit destinationem quod per devaluationem schedarum bancalium magnam passus est jacturam. Sed cum et II. SS. OO. urgeant, et populus ipse utilitatem ejus jam semel videre et sentire cupiat, certe Majestatem suam universali huic desiderio proxime benigne delaturam non dubito. — Fundus 2-i ordinis „Clericalis“ servit ex parte pro sustentandis Institutis Clericalibus, et hac ratione fini suo conformiter convertitur, reliquam supernatans Capitali suo adjungitur.

Jam paulo ante dixeram summam necessitatem esse erigendi seminarii, ad quod effectuum ad minus per quatuor annos necessarii erunt proventus amborum horum Fundorum, posthaec necessarium erit providere de Scholis normalibus, de Institutis praeparandicis, de meliori Cleri dotatione, de erigenda typographia ecclesiastica, et de pluribus aliis Ecclesiam et populum prementibus necessitatibus,

никъ Апеллаторіума и Пероводитель Адміністраціе. Адміністрація ова ніе ни на каквый тереть фондовма, ерь ни еданъ одъ Манипуланта не приима никакве за свой трудъ наплате. Свака друга Манипулація была бы на тереть фондовма. Ако дакле какавъ уштрбъ ови фондови кадикадъ трпе, то не долази одъ Адміністраціе, него одъ небрежливовоъ плаћаня Интересса; аль и овомъ е злу нашла лека садашня Адміністрація у томъ, што е свима досадъ тако небрежливимъ дужницыма главнице или већъ одказала, или одказати намѣрава. Остае ми іоштъ о томъ на кратко говорити, што се опредѣленію сходногъ употребленія овы фондова тыче. Првый фондъ тако названи неприкосновенный досадъ ніе имао никаквогъ другогъ опредѣленія осимъ тогъ, што су се изъ нѣгъ по высочайшой наредби Фішкали и Бележницы слабіе снабдѣвены Діецеза плаћали; а остали Интересси съ массама Архі-Епископа и Епископа заедно, у колико ове на фондъ спадаю, у главницу се улажу. — Нѣгово святѣйше Величество желеѣи овай фондъ на благо народа, као што се само благоутробно изразити благоволило, умложити, можда му зато іоштъ ніе никакво опредѣленіе дало, што е истый фондъ велику штету, кадъ су банке побіене претрпіо. Но кадъ већъ и Славни Ч. Ч. и Р. Р. настояваю, а и самъ народъ жели већъ еданпутъ видити и осетити корысть тога; несумнямъ се ни найманъ о томъ, да неће и Н. Величество общой овой желѣи доиста удовлетворити. Другій фондъ „Клирикальный“ служи одъ части на издржаванѣ Заведенія Клирикальны, и на тай начипъ цѣли своіой сходно употреблява се, а остало шта претече, главницы своіой прилаже.

Я самъ већъ мало пріе рекао, да намъ е Семинаріумъ врло нужданъ, а да се овай у дѣйство привести може, мора ће се приходи одъ обадва ова фонда найманъ четырь године само на то обратити, после тога валя намъ се старати за школе нормалне, за заведенія препарандска, за болѣ снабдѣніе Клира, валя намъ се бринутти како ћемо црквену Типографію завести, и како ћемо млоге друге неволѣ, кое намъ цркву и народъ гоне оти-

ad quae omnia tegenda longe non sufficient Fundi isti. En ergo destinationi suae conformem Fundorum horum conversionem. Ut haec fiant, et quomodo, credo non esse opus Deputatione regnicolari, sed benigno annutu regio, in lege fundato regulari Populi Congressu, et Synodo episcopali.

Restaret adhuc, ut Deputatio regnicolaris cognoscat numerum Animarum, et Parochiarum, harum dotationem; et proventuum ecclesiasticorum Fontes. Haec omnia suae Majestati, et Ex. Dicasteriis nota sunt et perspesta; et si hoc non esset, multo faciliori modo et absque exmissione Deputationis regnicolaris intra spatium trium mensium ex asseciri possunt medio Dioecesanorum Episcoporum; nam quotannis Conscriptio horum per Protopresbyteros fieri, et Episcopis submitti solet. Fontes proventuum ecclesiasticorum sunt ipse Populus: qui Ecclesias struit, et illas necessariis pro posse suo providet, ceterum illarum miseris ita dictas Cassas per duos aut plures locorum Primores cum influxu Parochi, Consistorii Dominorum terrestrium, aut vero etiam magistratualium personarum, semper tamen juxta normas ab altissimo Loco praescriptas administrat. Hic non possum in omni humilitate non observare, quod magis misere Populo consultum fuisset, si quo felici casu II. SS. et OO. qui iniciativam in legibus ferendis habent, illa benefica idea incidisset, ut legem talem proponat, quae Dominia Terrestria obligaret, ut subditos suos Templis, Scholis, et Quarteriis Parochialibus provideant, ut dotationem Parochorum et Docentium si non ex toto, adminus in parte, in se assumant, quod absque omni Deputatione regnicolari fieri posset.

Jam si Deputatio regnicolaris, et cum ipsa, aut vero sine ipsa populus per Deputatos suos pertractandorum supra citatorum negotiorum causa convenire deberet, tunc Temesvarinum aptus locus ad hoc minime mihi ex duplici ratione esse videtur: 1-o quod sit adminimum 10 Stationibus extra centrum, 2-do quod Archivum metropolitanum, ex quo operationis plurima adminicula haurienda essent, prae manibus esse non posset. Pro hoc scopo et qua Locus

снуги, а да се ова сва намире, ни издалека ни су довољни ови фондови! Ето опредѣленію сходногъ фондова овы употребленія! а да ова сва буду и како да буду, ніе нужна регніколарна Депутація, него е нужно благоутробно Соизволеніе, нужданъ е у закону основаный народный Соборъ и Синодъ Епископскій. —

Юштъ остае да регніколарна Депутація дозна число душа и Пароха, да дозна како су ове снабдѣвене, и кои су извори црквени прихода. — Я кажемъ да нису ова сва Н. Величеству и Высококл. Дикастеріама добро позната, и све да ніе тако то же се врло лако посредствомъ Діоцезана и безъ регніколарне Депутаціе точно дознати, ерь Пресвѣтери сваке године пописъ душа држе, и овай своимъ Епископима подносе. — А извори су црквени прихода самъ народъ, кои цркве зида, и по могућству своме съ потребнима снабдѣва ій, у осталомъ яднымъ нѣинымъ тако названымъ Кассама управляю двоица, или више одъ првы у мѣсту людій са втеченіемъ Пароха, Консистоіума, Землѣдржца или Магістратуалны лица, по свагда по норми высочайшимъ Мѣстомъ прописаной. — Овде не могу съ понизношю не примѣтити, да бы много болѣ народу поможено было, кадъ бы Славни Ч. Ч. и Р. Р. кои имаю право у донашаню закона починяти, на ту благодѣтелну мысао дошли были, да предложе такавъ законъ, кои бы землѣдржавства обвезао, да своимъ подданикомъ цркве, школе и парохіалне домове подижу, и да снабдѣванѣ Пароха, и Учителя, ако и не са свимъ, али баремъ одъ части на се приеме, кое безъ сваке регніколарне Депутаціе може быти. —

Но кадъ бы се регніколарна Депутація и са овомъ или безъ ове Народъ преко Депутираца свои ради претресаня горепоменути дѣла морао скупити; то онда невиди ми се да е Темишваръ на то згодно мѣсто, прво зато, што найманѣ двадесетъ миля пада изъ средоточія, а друго што не бы могла быти при руцы Митрополітска Архіва, изъ кое се спомагателна средства за дѣланѣ црпети мораю. — За тай су посао найзгодни Карловцы, едно зато, што леже у средоточію нашегъ Народа,

centralis, et qua sedes metropolitana optime convenit Carlovicium, aut si hoc ex aliquibus rationibus non placet, uno saltem milliari inde distans Neoplanta; Numerus autem Deputatorum Populi jam B. Rescr. Declaratorii §§. 62 et 63. bene expensus et praefixus est, et omne augmentum, praeterquam quod tolleret aequilibrium statuum Populi, esset saltem in aggravium miserae plebi.

Unicum mihi quoad hunc propositum legis articulum restat dicendum, de abolitione veteris et introductione novi Calendarii. Dum Patriarcha Arsenius Csernovics a Sua Majestate Rom. Imperatore et Hungariae Rege Apost. divo Leopoldo I. provocatus fuisset, ut cum Populis suae curae concreditis contra Turcarum tyrannidem insurgeret, et se cum exercitu suo uniret, sequentia promittit illi magnus ille Imperator et Rex in Diplomate de 6. Aprilis 1690. „Promittimus vobis omnibus praedictis Populis et Provinciis Nobis qua Regi Hungariae de jure subjectis, et legitime subjiciendis, servata imprimis Religionis suae, eligendiquae Vajvodae libertate, Privilegiis, et Juribus, exemptionem ab omni onere publico, et Contributione, exceptis tamen antiquis et solitis, ante omnem invasionem Turcarum Regum et Dominorum juribus, sublato etiam in iis omni abusu per Dominium Turcicum introducto, nisi in casu necessitatis bellorum in quibus pro vestra propria salute, ac defensione necessaria subsidia concedetis, quibus copiae nostrae possent conservari, defendi provinciae, et onera belli sustineri, excusso autem jugo Turcico, omnia in formam stabilem, et ordinem debitum pro futuro ad votum et satisfactionem vestram redigemus, et cuilibet juribus suis, Libertate Religionis, Privilegiorum et Immunitatum redditis, cunctis et singulis justitiam administrabimus, universis Gratiae, Clementiae, Benignitatis, et paternae nostrae Protectionis documenta uberrima praebituri. Promittimus insuper,

а друго што е овде Столица Митрополитска, или ако се не бы изъ какви му драго узрока Карловцы допадали, а оно е овда найзгодни Новисадъ, кои само одну милю одстои одъ Карловаца. Што се пакъ числа Депутіраца народны тыче, оно е у §§. 62. и 63. благоутробногъ Деклараторіума добро смышлѣно, и опредѣлено; а кадъ бы се ово число повысило, то бы онда и равновѣсіе межу классама и представницыма Народа пореметило, и пало бы Народу колико толико на већи тереть. —

Юштъ ми едно остае на предложеный Закона членъ реѣи, што се сирѣчь тога тыче да се старый Календаръ укине, и новый уведе. — Кадъ е Патриархъ Арсеній Чарноевиѣ одъ Нѣговогъ Величества блажене памети Римскогъ Императора и Краля Апостолическогъ Унгаріе Леополда I. позванъ, да съ народомъ кои му е вовѣренъ противъ тврянства Турскогъ устане, и съ нѣговомъ се войскомъ союзи, ево шта му е онай великій Императоръ и Краля обеѣао: „Обеѣавамо“ вели „Вама свима реченомъ Народу и Provinciама, кое су подъ Насъ, као подъ Унгаріе Краля по праву подпале, и кое ће и одъ садъ съ правомъ подпадати, да задржаваюћи особито слободу вѣроисповѣданія свогъ, и биранѣ Войводе, Привілегіа и Права ослобоѣени будете одъ явногъ терета и контрибуціе, изузимаюћи она давнашня права, коя су прие Турака, Кралѣви и Спаіе обычно имали, но и у нѣима съ Турскимъ господаренѣмъ уведено злоупотребленіе укидаюћи, — развѣ у случаю ратне потребе, гди ѣете за ваше собствено спасеніе и одбрану, као своевольни данакъ, по могуѣству нужду помоѣхъ дати, коіомъ ће се войска наша моѣи обдржавати Provinciе бранити, и ратне терете подносити, и кадъ се иго Турско сбацы, сва ѣемо у постоянну форму и нуждый редъ за будуѣность, по желји на задовольство Ваше довести, и повративши свакомъ своя права, слободу вѣроисповѣданія, привілегіа и ослобоѣенія свима, и свакомъ ѣемо правду издавати, свидѣтельства милости, благоутробія, благоволенія и покровителства Нашегъ свима вообще обычно показываюћи. — Обеѣавамо осимъ тога, покланямо и дозволявамо слободно притя-

donamus, et concedimus omnibus et singulis liberam bonorum, sive mobilium, sive immobilium quaecunque Turcis in confiniis suis ademerint, possessionem." — Cum autem Sua Majestas Imperator valde generaliter in Diplomate hoc se expressisset, non contentatur Patriarcha, sed mittit Episcopum Jenopolitanum Esaiam Diakovich cum Deputatione ad Imperatorem submissee rogandum, velit Sua Majestas Sacratissima novo inter cetera praeprius usum veteris Calendarii sibi et populo suae Religionis ratum habere, quod Sua Majestas novo Diplomate die 21. Augusti ejusdem anni clementissime etiam concessit his verbis: „Ut lenitatem et dulcedinem Imperii, Dominatusque nostri in ipso limine sentiatis, petitionibus vestris pietate nobis connaturali annuentes benigne decrevimus: ut juxta orientalis Ecclesiae Gr. r. Rascianorum consuetudinem ad normam veteris Calendarii libere conservemini, et prout hactenus, ita et deinceps a nullis Ecclesiasticis, vel secularibus statibus ulla afficiamini molestia, liceatque vobis inter vos, ex propria facultate ex natione et lingua Rasciana constituere Archi-Episcopum, quem status ecclesiasticus et secularis inter se eliget; isque Archi-Episcopus liberam habeat facultatem disponendi cum omnibus orientalibus Gr. r. Ecclesiis, Episcopos consecrandi, Sacerdotes in Monasteriis disponendi, Tempa, ubi opus fuerit, propria facultate exstruendi, in Civitatibus et villis Rascianos sacerdotes subordinandi: verbo sicut hactenus Gr. r. Ecclesiis et ejusdem professionis communitati praeesse valeat, et propria auctoritate ecclesiastica vigore Privilegiorum a Praedecessoribus nostris divis quondam Hungariae Regibus, vobis concessorum in tota Graecia, Rascia, Bulgaria, Dalmatia, Bosnia, Jenopolia, et Herzegovina, nec non in Hungaria, et Croatia, ubi de facto existunt, et quatenus et quamdiu nobis universi et singuli nobis fideles et devoti erunt, facultate disponendi gau-

жаванъ добара, была она покретна или непокретна, коя су годъ на границама одъ Турака отелъ свима и свакомъ.“ Но Патриархъ видеши да се Нѣг. Величество овде вообште само, и то яко во обште изразио, незадоволянъ съ тымъ, пошлѣ Јениполитанскогъ Епископа Ісаію Діаковића съ Депутаціомъ къ Императору понизиѣше молеши, да Нѣг. Свят. Величество измеѣ прочегъ особито употребленіе старогъ Календара нѣму и нѣговогъ вѣроисповѣданія Народу одобри, кое е Нѣг. Величество новомъ Дипломомъ 21. Августа исте године благоутробиѣше и одобрио овымъ речма: „Да мекость и пріятность нашегъ правленія и господаренія одма съ почетка осетите на ваше молбе съ уроѣномъ Намъ благосѣу соизволяваюћи благоутробиѣше смо опредѣлили: Да восточне Цркве Греческогъ вѣроисповѣданія Сербалѣ обычаеве и употребленіе старогъ Календара слободно задржите, и да вамъ се и одсадъ као и досадъ никаква досада ни одъ каквы црквены или мірски Чинова не учини, и да вамъ слободно буде меѣу вама о собственномъ трошку изъ Сербскогъ Народа и языка Архи-Епископа поставляти, кога црквеныи и мірскій Чинъ заедно бира, и да тай Архи-Епископъ има власть слободно располагати са свима восточногъ вѣроисповѣданія Црквама, Епископе посвештавати, Свештенике по Монастырма располагати, Цркве гди буде нужно собственымъ трошкомъ подизати, по варошима и сели Сербске Свештенике нареѣвати, словомъ да има власть као и досадъ Греческогъ вѣроисповѣданія Црквама и тогъ вѣроисповѣданія обштествама предстојати, и собственымъ црквенымъ уваженіемъ (auctoritas) по сили привілегіа одъ предшественника Наши блажено починшій некадашњи Кралѣва Унгаріе вамъ дарованы по целой Греци, Расци, Бугарској, Далмаци, Босни и Херцеговини, Јенополю као и по Унгарии и Кроаци, гди се садъ дѣйствително налазе, колико и докле намъ сви и сваки буду вѣрни и привржени располагати, црквени далѣ Чинови, као Архи-Епископъ, Епископи и Монаси и сви ма кога реда Свештеницы Греческогъ вѣроисповѣданія у Монастырма и Црквама да задрже

deat. Statibus porro Ecclesiasticis, velut Archi-Episcopo et Episcopis, Monachis, omnisque generis sacerdotibus ritus Graeci in Monasteriis et Templis maneat propria facultas disponendi, ita: ut nemo in praedictis Monasteriis, Templis et Residentiis vestris violentiam exercere valeat: verum in decimis, contributionibus, et quarteriis antiqua immunitate gaudeant.“ — Hoc obtento Patriarcha non tantum cum omnibus suis arma ferendi capacibus sese exercitui Regio jungit, sed etiam 40,000 familiarum ad desolatum Regnum ducit, et hoc impopulat. — Omnia haec confirmant et plura alia concedunt et dant filii ejus Josephus I. et Carolus VI. et filia hujus Maria Theresia, quae hoc idem, nempe quoad Calendarium in B. Rescr. Declaratorio de Dato 16. Julii 1779. repetit et sancit. — Haec fuit conditio, sine qua nunquam Patriarcha et gens Rasciana sedibus suis movissent, nisi Imperator et Rex Calendarium, quocum sacra gentis intime juncta sunt, sartum tectumque habere velle verbo regio spondisset. Hinc prono fuit alveo quaestionem hanc de Calendario esse vitalem nostrae Ecclesiae, pertinere ad pacta conventa Regum Apostolicorum cum Patriarcha et universo Populo Gr. r. n. u. proinde nullibi, nisi in Congressu totius populi et Cleri Ecclesiae orientalis absque gravissima laesione pactorum, jurium et privilegiorum sibi cum ingentibus sacrificiis comparatorum ventillari posse, minime vero in exmittenda Deputatione regnicolari.

Et haec sunt Serenissime C. R. H. Princeps et Exc. Proceres, quae ad secundam II. SS. et OO. propositionem, videlicet ad pertractanda medio Deputationis regnicolaris objecta humillime exponenda habui, ex quibus luculenter patet, exmissionem Deputationis regnicolaris nec esse necessariam, nec admissibilem, utpote juribus majestaticis, juribus Cleri et Populi in expressa lege et carissimo pretio acquisitis Privilegiis fundatis nimium praejudiciosam.

Sed si Serenitas Vestra, et Exc. Proceres, et II. SS. et OO. Nobis et Populo nostro, prout nullus dubito, sincere consulere volunt, ut eo potentes vires suas interponere dignentur, humillime exoramus, quo Sacratissima Majestas Sua facultatem Congres-

власть располагати тако, да нико несме у помечутымъ Вашимъ Монастырима, Црквама и обществама каква насилія чинити.“ — Кадъ е ово Патриархъ добыю, не само да се са свима своимъ, кои су оружје носити кадри были, союзю съ войскомъ Царскомъ, но и четрдесетъ юштъ хиляда породица доведе са собомъ у опустошено Кралѣвство и овогъ жителѣ умложи. Сва су ова потврдили, и млога друга даровали и дали и нѣгови Сынови Иосифъ I. и Карлъ VI. и овога кѣи Марія Терезія, коя е то исто сирѣчь за Календаръ повторила и благоутробнымъ Деклараторіумомъ одъ 16. Іуліа 1779. установила. Ово е было уговоръ безъ когъ се никадъ не бы Патриархъ са Србскимъ Народомъ са седишта свои кренули, да се не сирѣчь Императоръ и Краль, Календаръ съ коимъ су службе црквене у тесной связи, на миру оставити Кралѣвскомъ своіомъ речю завѣтовао. Изъ овогъ само одъ себе слѣдуе, да вопросъ овай о Календару, за живаць наше Цркве запинѣ, и да онъ принадлежи къ уговореной погодби Апостолически Кралѣва съ Патриархомъ и целымъ Греконесѣдичнымъ народомъ, слѣдователно нигди се неможе тай вопросъ безъ якогъ поврежденія Уговора, Права и съ великимъ жертвама прибавлѣны привілегія претресати, осимъ на Народномъ Собору, дакле у Регніколарной Депутаціи ни на кои начинъ.

И то су она Ваш. Высочество и Высокославни Великаши! коя ми е требало на друго предложіе славны ЧЧ. и РР. т. е. на оне предмете, кои бы се одъ Регніколарне Депутаціе претресали, понизно изложити, одкуда се ясно види, да Регніколарна Депутація не ни найманѣ нужна, нити се може икакко допустити и зато, што е она правама Нѣг. Величества, правама Клира и Народъ, к се у явномъ закону и у скупомъ цѣномъ прибавлѣнымъ привілегіама осниваю, противна.

Али ако Ваше Высочество, Высокославни Великаши и Славни ЧЧ. и РР. Нама, и Нѣг. Народу, као што се я ни найманѣ несумняно, искрено помоћи желе, то мы молимо, да кодъ Нѣг. Свят. Величества великоможнымъ своимъ Ходатай-

sum quanto ocyus servandi nobis benigne concedat, in quo de omnibus illis rebus nosmet ipsi Consilia iniemus; deinde ut statuatur lege, nos uno triennio Congressum particularem, alio triennio Synodum Episcopalem, et tertio triennio denique Congressum generalem servare posse; postremo ut tandem semel Referens unus vel plures cum respectivo personali ad Exc. Cancellariam et Consilium R. Locumtenentiale ex hominibus nostris constituatur, et in aliis foris et regis Officiis non tantum aditus illis pateat, sed ut reipsa admittantur; ut et nos tandem dicere et alta voce exclamare possimus: Lex est sancta veritas, et nos sumus veri Patriae filii, Patria nostra non est noverca, sed vera mater, quae et nos aequali cum ceteris filiis materno fovet amore. —

ствомъ то Намъ издѣйствовати благоволите, да намъ Народный Соборъ што скоріе држати дозволи, на комъ бы се о свима нашимъ дѣлама сами посовѣтовати могли; а после да се узакони и то, да мы за прве три године партікулярный Конгрессъ, за друге три године Синодъ Епископскій, а за треће три године Свенародный Соборъ свагда држати можемо. Найпоследе, да се већъ еданпутъ еданъ или више Референда са касателнымъ Персоналомъ кодъ Высокосл. Канцелларіе и Кралѣв. Мѣстозаст. Совѣта одъ наши людій поставляю, и да имъ се не само приступъ и на друга Надлежательства и званія државна дозволи, но да се и дѣйствително тамо приимаю, те да и мы већъ еданпутъ рећи и велегласно вопити можемо: *Законъ е права истина, и мы смо прави Отечества Сынови, Отечество наше не маѣя, него е рођена Мати, коя и насъ, као и проче Сынове еднакомъ матерњомъ любви обима.*

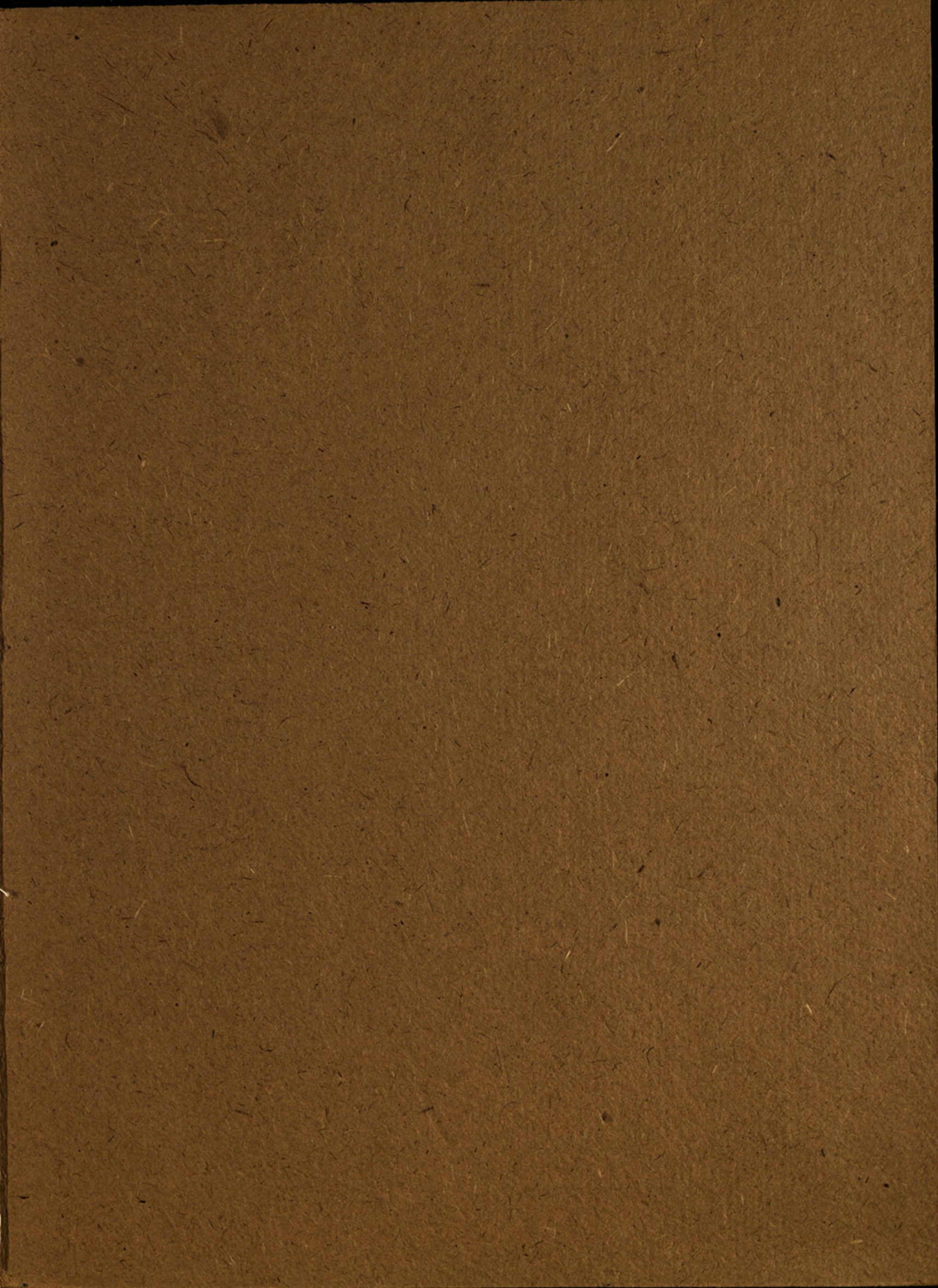
БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СРПСКЕ

26 Ма:

Иванъ I
Заръ
18. 90527

- 1. Иерусалимские купцы 2 13.
- 2. Кест и Зам 2 18
- 3. Митинка и Писму 2 25
- 4. Грандкыдзгожар 2 26
- 5. Торна 2 25
- 6. Огаровъ 2 24
- 7. Разруна 2 44
- 8. Огредек и Зам 2 47

18

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

P 19 Sp IV 59.1